

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput IX. Idem (a) In Concilio generali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

N O T Æ.

1. (a) **Ferrariensis.**] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 6.* Hugoni videlicet, vel Roialdo, qui ambo floruerunt in Ecclesia Ferrariensi temporibus Innocentii III. ut refert Vghel. *tom. 2. Italia sacra, fol. 376.* De Ecclesia Ferrariensi aliqua adduxi *in cap. cum M. de constur.*
- (b) **Quadam Decretali.**] Suprà relata *in cap. cum Marthe.*
2. (c) **In phlegma.**] Prima enim opinio in illa vexata quaestione, de aqua vino in calice mixta convertenda immediatè, vel mediatè in sanguinem Christi, antiquorum Theologorum fuit, vinum in fufum calici converti in sanguinem, & aquam in humorem phlegmaticum, quem de latere Christi exiisse dicebant. Quæ opinio meritò damnatur ab Innocentio in præfenti, ut erronea, quia tria continet falsa: Primum, aquam non converti in vinum virtute ipsius; quod aperte aduersatur

recta Philosophia. Secundum, aquam nondum in vinum convertam, in humorem illum transire, nam quicquid convertitur in aliam substantiam, cum sit consecratio, virtute verborum convertitur. Verba autem solum vim habent convertendi juxta veritatem significationis, ut vera reddantur; nullum autem verbum consecrationis denotat aliquid, ad cujus veritatem necessaria sit conversio aquæ in humorem illum; siquidem illis solus sanguis Christi significatur. Tertius error est, ex latere Christi non fluxisse veram aquam, sed phlegmaticum humorem, contra testimonium D. Joan. *cap. 5.* quod de fide esse, defendunt cum D. Thoma *3. p. 9. 66. artic. 4. & q. 74. art. 7. ad 3.* Theologi ibi, Suarez *tom. 2. in 3. disputar. 51. sect. 1. & tom. 3. disp. 45. sect. 4.* Unde licet hæc opinio à quibusdam Theologis teneatur, tamen ut improbabilem omisit Innocentius *in d. cap. cum Marthe, §. quævisisti*, dum aliorum opiniones probabiles refert.

C A P U T IX.

Idem (a) *In Concilio generali.*

Dolentes referimus, quod non solum quidam minores clerici, verum etiam aliqui Ecclesiarum Prælati circa (b) comessationes superfluas, & confabulationes illicitas, ut de aliis taceamus, medietatem noctis expendunt, & somno residuum relinquunt, vix ad diurnum concertum avium excitantur, transcurrento undique continuata sinopâ Matutinum. Sunt & alii, qui Missarum solennia (c) vix celebrant in anno, & quod deterius est, interesse contemnunt: & si quando his evidentè interfunt, chori (d) silentium fugientes, intendunt externis colloquutionibus laicorum: dumque auditum ad indebitos sermones fundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Hæc igitur, & similia sub (e) pœna suspensionis penitus inhibemus, districtè præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum (f) officium, nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis Deus dederit, (g) studiosè celebrent pariter, & devotè.

N O T Æ.

1. (a) **Generali.**] Lateranensi videlicet, celebrato sub Innoc. III. ubi *cap. 17.* reperitur textus: & in quarta collectione *sub hoc tit. cap. 2.* de quo Concilio nonnulla notavi *in cap. 1. de summa Trinit.*
- (b) **Comessationes.**] Comessatio est convivium, ubi more temulentorum, & ebriorum jocatur, quæ omni jure exosa est, ut probavi *in cap. à crapula, num. final. de vita & honest. Cleric.*
2. (c) **Vix in anno.**] Quam sacerdotum negligentiam semper condemnatam legimus in Ecclesia, & à Principibus sæcularibus. Concil. Tolet. *1. can. 5.* relato *lib. 7. capitul. Caroli. cap. 161. ibi: Si quis Presbyter, vel diaconus, aut quilibet clericus Ecclesia deputatus, si intra civitatem fuerit, aut in quolibet loco, in quo Ecclesia est, & ad quotidianum psallendi sacrificium matutinis, vel vespertinis horis ad Ecclesiam non convenit, deponatur a clero.* Et *l. sancimus 42. §. 10. C. de Episc. & cler. Concil. Rhotomag.* celebrato anno 1581. de presbyteris recens ordinatis ita cavetur: *Moneantur insuper, ut intra semestre sine alterius cujuscumque licentia Missam primam celebrent, & deinceps repetant, saltem omnibus diebus Dominicis, & festivis sollemnibus: si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisficiant.* Rhemeni *can. 8.* ita de E. D. D. Gonzal. *in Decretal. Tom. III. Pars II.*

charistia: *Sacerdotes non diebus tantum sollemnibus, sed etiam Dominicis, sæpiusque, si fieri potest, sacrificent.* Concil. Aquei: *Curatè in hebdomada sacrum faciant, aut eo etiam sæpius, vel loci consuetudo, vel necessitas crebriorem divini sacrificii usum postulabit.* Ceteris etiam clericis præcipimus, ut singulis mensibus. Refert Joannes Fideiac. *lib. 1. select. cap. 18.* Tales enim sacerdotes nulla ratione ita appellari possunt, quandoquidem verbi illius, *Sacerdotis*, notio alia non est, juxta D. Isidorum *lib. 7. orig. cap. 12.* quam ex actione mystagogi; ita ut sacerdos à sacrificando vocetur. *Consecras enim, & sanctificas*, ait S. Doctor, quidni cõ spectat illud, quod docet B. Hieronym. *lib. 3. adversus Pelag.* dum Missam vocat quotidianum corporis Christi sacrificium; & certè non aliâ ratione B. Ambrosius *epist. 29. ad Theodosium Imper.* scribit, *Presbyteri gradu sanctos merito congeri, quod per innumeros annos à munere sacro retrahantur, & curia deputentur.* Unde similes sacerdotes ignavos & torcos peccare lethaliter, ex D. Thoma *in 4. lib. 3. dist. 13. q. 1. art. 2.* docuerunt Valent. *3 p. de Euchar. q. 10.* Theoph. *tom. 16. in Heteroc. sect. 1. in princip. Vazquez 3. p. dist. 232. cap. 1.* Sausay *in Panopl. sacerdot. p. 2. lib. 1. cap. 12. & 3.* Thom. Hurt. *tom. 1. resol. mor. cap. 7. per tot.*

(1) **Silentium.**] Quod in sacris ministeriis summe convenit, ne dum peraguntur divina officia, clamor

clamor aliquis, aut strepitus inturbet. D. Ambrosius de virginibus, ibi: *An quidquam est indignius, quam oracula divina circumstrepere, ne audiantur, ne credantur, ne revelentur? Circumsonare sacramenta confusis vocibus, cum Gentiles idolis suis reverentiam recedendo deserant? Cæsarius quoque Arelat. magnas in eosdem jactat minas, dum homil. 34. ita scribit: Qui in Ecclesia ineptis, & incongruis fabulis occupatur, quasi venenum, & gladium reliquis hominibus ingerere, vel præbere cognoscitur, dum verbum Dei nec ipse audit, nec alios audire permittit: qui enim talis est, & pro sua, & pro aliorum destructione in die iudicii redditurus est rationem. Facit Seneca de vita beata, ad Gallonem, ibi: Et ipsam, & Deos professores ejus, & Antistites colite. & quando mentio sacrarum literarum inter venerit, favete linguis. Hoc verbum, non ut plerique existimant, à favore trahitur, sed imperatur silentium, ut ritè peragi possit sacrum, nullà malà voce obstrepente. Quintilianus declamat. 365. In templo verò, in quo verbis parcimus, in quo animos componimus, in quo etiam tacitam mentem nostram custodimus, pullare velut in solitudine, velut in secreto quodam non est ferendum. Et in l. denunciamus, C. de his qui ad Eccles. confugiunt, vota convenit celebrari. Plura Brissonius de formulis lib. 1. pag. 8. Mornacius in d. l. denunciamus 4. Gazæus ad Cassianum lib. 2. insti. cap. 10. Ferrarius de ritu concionandi lib. 1. cap. 13. Novarinus lib. 2. schediasm. cap. 24. Cresolius lib. 3. mystag. cap. 22. De reverentia, & modestia in Choro Ecclesiastico servanda, plura congestit Hurtado de vero marty. digress. 4. sect. 30.*

4. (c) *Pœna suspensionis.* Quæ in præsentia non imponitur, sed comminatur, ut declaravit Honorius III. rescribens Decano, & Capitulo Compofel. in cap. 3. de vita & honestat. Cleric. in 5. compil. his verbis: [Consuluit tandem de clericis, qui chori silentium fugientes, intendunt externis colloquutionibus laicorum; dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina: si quid de talibus in eodem Concilio noscitur institutum, canon fuit lata sententiæ, vel ferendæ. Ad quod breviter respondemus, quod pœnam illa constitutio non infligit, sed potius comminatur, & exprimit infligendam, quæ meritò ad illos extenditur, qui quamvis in choro inter celebrantes existant, sermonibus tamen illicitis, & linguas, & aures involvunt, cum non solum in seipsis offendant, sed etiam aliis impedimento tales existant.]

(f) *Et divinum officium.* De quo egi in cap. 1. hoc tit.

5. (g) *Stydiosè.* Seu sapienter, ut exponunt PP. sanctus Basilius in regulis brevioribus, cap. 279. ibi: *Quid est, psallere intelligenter? Prorsus quod est in cibus sensus cujusque cibi: hoc in verbis sacrosanctarum literarum est intelligentia: guttur enim est casu gustu dijudicat; mens autem intelligendo verba discernit. Si quis igitur ad vim verbi cujusque animo etiam ita simul afficiatur, quemadmodum gustatu ad qualitatem cujusque cibi, prorsus hic mandato illi satisfacit, quod est: Psallite intelligenter. Itaque psallere sapienter est cum attentione canere, non solum linguâ, verum etiam corde, & animo, ut ex D. Bernardo sermon. 7. in Canticum, probat Haæphtenus lib. 7. disquisit. tract. 4. disquisit. 7.*

(h) *Et devotè.* Consentunt PP. Concilii Coloniensis anno 1536. p. 2. cap. Non suffecerit autem precibus istas horarias utrinque premiumurasse, sed ut conciliari constitutione cautum est, præbiter eximio affectu, elevataque mente in solum Deum noturnum hoc, diurnumque sua servitio pensum exsolvat. Sanctus Benedictus in sua regula, ibi: *Stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ. S. Basilius in admonit. ibi: Ne dissimans sit à sono vocis suæ sensus tuus, sed in lingua verba vigil intendat. Et D. Ambrosius lib. 6. de sacrament. cap. 8. ibi: Non de labiis tantummodo tua procedat oratio, animo totus intende ingredi, non te perfunctorium videat ille, cui placere desideras: videat, quia ex corde oras, ut te ex corde orantem dignetur audire. S. Augustinus cap. 9. sua regule, ibi: *Psalmis, & hymnis, cum oras Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in voce. Unde attentionem in canonicis horis petolendis desiderari Sancti PP. inculcant, præcipue D. Cyprianus in lib. de orat. Dominica, ibi: Quando stamus ad orationem, vigilare, & incumbere ad precem toto corde debemus, cogitatio carnalis omnis, & secularis abscedat, nec quidquam tuæ animus, quam id solum cogites, quod precatur. Et rursum: Quæ segnitia est alienari, & rapti in cogitationibus, & prophanis, cum Dominum deprecaris, quasi sit aliud, quod magis debeas cogitare, quam quod cum Deo loqueris? Quomodo te audiri à Deo postulas, cum te ipse non audias. Vis esse Deum memorem tui cum rogas, quando tu ipse memor tui non sis? Hoc est, ab hoste in notum non cavere: hoc est, quando oras Deum, majestatem Dei negentia offendere: hoc est, vigilare oculis, & corde dormire? Hæc attentio autem variè considerari solet, quia attendere possumus ad verba tantum, ad sensum verborum, sive literalem, sive spirituales, & mysticam, vel ad Deum nobis præsentem, Christumque horarum mysteriis præsentatum, vel ad res quæ petuntur: verbi gratia castitatem, humilitatem, charitatem, divinam gratiam, æternam gloriam, ut post D. Thomam 2. 2. quæst. 83. artic. 3. docent Cajetanus in summa, verbo Hora, num. 9. Bravo ad regul. D. Benedicti, segmento 21. P. Mendo in sterna, disert. 7. q. final. Prado tom. 2. Theolog. moral. cap. 30. quæst. 8. §. 2. Deinde attentio hæc duplex est; alia formalis, sive actualis; alia virtualis. Formalis dicitur cum quis actu, & respectiva considerationem retinet circa unam ex quatuor jam enumeratis. Virtualis verò est, quæ censetur manere ex vi, & ratione propositi, quo quis se applicuit ad orandum, volens uno ex quatuor illis modis attendere. Quæ intentio moraliter perseverat, donec vel expressè, vel implicite revocetur. Quibus suppositis juxta communem Moralistarum sententiam dicendum est, quamlibet ex prædictis attentionibus, prætam virtuales, sufficere ad implendum præceptum de horis canonicis, licet saluberrimum sit per inferiorum attentionum modos, tanquam gradus quosdam, ad superiorem, divinamque contemplationem niti.**

Illud tamen in præsentia difficile est, quomodo actio interna lege positiva præcipitur, cum actus interni per se imperari non possint à jure positivo, cap. sicut inis, cap. tua nos, de simonia, dist. 15. cap. si quando 15. q. 6. cap. consilium 2. q. 5. cap. Christiana 32. q. 5. cap. evbescam 32. dist. cap. cogitationis, cap. cogitatio, de penis, dist. 1. cano-

canones etiam sacra pagina testimoniis firman-
tur; nam *lib. 1. Regum, cap. 16. num. 67.* legitur:
*Homines vident ea, quae patent, Deus autem intue-
tur cor.* Et *1. ad Corinth. cap. 4. vers. 5.* *Nolite an-
te tempus iudicare, quousque veniat Dominus, qui
& illuminabit abscondita tenebrarum, & manifesta-
bit consilia cordium.* Rationem ex Aristotele *lib. 10.
Ethicor. cap. ult.* reddit D. Thomas *1. 2. q. 100.
artic. 9. in corpore;* videlicet illud solum cadere
sub praecepto, ad quod faciendum lex cogere
potest; nisi enim vis coactiva conjuncta sit cum
potestate legislativa, inutilis sane erit haec po-
testas, & lex ab ea lata nihil efficiet, si cogendi
vim non habeat: sed ad actus internos homo
ab homine cogi nequit, quia solum eo modo
homo hominem cogere valet, & quo cum eo
agere more humano potest; quia humanus mos
operatio est sensibilis, corporea, & externa. Nam
spiritualis separata à materia sensibili, ad Ange-
los, vel ad animas separatas pertinet: late pro-
bantur *Castro de lege pen. lib. 2. cap. final.* Bellar-
minus *tom. 1. lib. 4. de potest. Pontif. cap. 20. &
lib. 3. de laicis, cap. 11.* Suarez *lib. 3. de legibus,
cap. 13. num. 2. & lib. 4. cap. 12. num. 4.* Sanchez
in Decal. lib. 6. cap. 2. num. 6. Vazquez *1. 2. disp.
160. cap. 2. Salas de legibus tractat. 1. disput. 9.
sect. 1. num. 3.* Azor *p. 1. instit. lib. 5. cap. 10. Co-
vat. in cap. alma mater, p. 1. §. 11. & in regula Pecca-
rum, p. 2. num. 7.* Gutierrez *lib. 2. canonic. cap. 13.*
Franc. Valens *in concord. juris, 2. p. disput. 4. q. 1.
sect. 5.* Igitur devotio, quae spectat ad actum in-
ternum, non potest per Ecclesiam praecipui in praesenti
clericis recitantes horas canonicas. Huic
difficultati ut satisficiant Hostiensis, Abbas, Joan.
Andreas, Ancharanus, & Butrius *hic*, Durandus
in 4. dist. 15. quest. 12. num. 6. Paludanus *ibidem,
quest. 5. artic. 2. conclus. 4.* Angelus *in summa, ver-
bo Hora, num. 27.* Sylvester *eodem verbo, quest. 11.*
Rosella, & Tabiena *eod. verbo, §. 3.* affirmant,
in praesenti quoad devotionem, & attentionem
internam non dari praeceptum, sed consilium;
vel solum Innocentium requirere in orante re-

motionem externi impedimenti, per quod inter-
ior devotio tollatur: quod colligunt ex illis
verbis: *Quantum eis Deus dederit.* Hanc solutio-
nem sequuntur, & latius explicant Lessius *de
justitia lib. 2. cap. 37. num. 63.* Vazquez *d. disp. 60.
cap. 5. num. 27.* Franc. Valens *d. quest. 1. sect. 7.*
qui etiam aliis duobus modis responderi posse
credit. Primò asserendo, attentionem necessa-
riam esse ad satisfaciendum praecepto Ecclesiae,
quatenus oratio externa, ut est actus humanus,
& liber, cum advertentia ex parte intellectus re-
quiritur ab Ecclesia, hoc modo actum interio-
rem indirectè, & per accidens ab humano jure
imperari. Atin eo eventu non est actus interior
per accidens conjunctus cum exteriori, sed per
se, qui enim sine attentione de industria recitat
per actum liberum humanum, non vult illam
actionem humano more, & liberè fieri. Deinde
respondetur, quod quotiescunque potestas hu-
mana praecipit aliquam externam operationem,
quae ut honestè fiat, certum aliquem modum,
formamque requirit ex parte actus interioris,
non per se requisiti, sed per accidens conjuncti,
ad quem haec potestas extendi non valet de jure
naturali, suboritur obligatio adjungendi neces-
sarium, ne per actum inhonestum praecepto satis-
faciamus: nam legis materia semper debet esse
honestà, & ut talis praecipitur. Unde dum Eccle-
sia jubet sacris ordinibus initiatum, vel beneficia-
rium horas canonicas recitare, cum Ecclesia non
possit jubere nisi actionem honestam, ex hujus
praecepti impositione de recitatione externa, de-
vota, & studiosa sequitur obligatio naturalis ad-
jungendi attentionem ad illam externam oratio-
nem; siquidem honesta non est, si attentione care-
at: late probant Thom. Bennis *de offic. inquis.
p. 1. dubit. 13. sect. 14.* Mendo *d. q. final.* Et quantum
haec attentio necessaria ad honestatem actionis
tempore debito non conjungitur cum externa
oratione, semper obligatio superest officium repe-
tendi, quousque statutum tempus elaboratur, ut la-
tius prosequitur Franciscus Valens *dicta sect. 7.*

C A P U T X.

Honorius III. (a) *Eidem.*

SAnè cum olim. *Et infra:* Ne de cætero propter incuriam (b) sacerdotum in in-
devotos divina indignatio gravius exardescat, districtè præcipiendo mandamus,
quatenus à sacerdotibus Eucharistia in loco (c) singulari, mundo etiam, & signato
semper honorificè collocata, devotè, & fideliter conservetur. Sacerdos verò quilibet
frequenter doceat plebem suam, ut cum in celebratione Missarum elevatur (d) hostia
salutaris, quilibet se reverenter (e) inclinet, idem faciens, cum portat (f) presbyter Eu-
charistiam ad (g) infirmum, quam in decenti habitu, superposito mundo (h) velamine
ferat, & referat manifestè, ac (i) honorificè ante pectus, cum omni reverentia, & timore,
semper cum lumine præcedente, cum sit candor lucis aeternæ, ut ex hoc apud
omnes fides, & devotio augeatur. Pælati autem hujus mandati graviter punire
non differant transgressores, si & ipsi divinam, & nostram veliat effugere ultio-
nem. Vos autem sic observari faciatis prædicta, quod non efficiamini vindictæ parti-
cipes, sed coronæ.

N O T Æ.

(a) *Eidem.*] Ita etiam legitur in quinta compi-
latione Honorii III. *sub hoc tit. cap. 1. nulli-*

bi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex; &
cum in textu antecedenti, qui est *sub tit. de
consecrat. Eccles. vel altaris*, rescribat Honorius
Reginæ Ungariæ, hæc inscriptio non convenit
Fff 4

præ-